

րաններուն վրայ շինած է . բարձրութիւնը Հռովմայ սուրբ Պետրոսի եկեղեցւոյն գմբէթէն ալ աւելի է : Ըստ գմբէթին ճարտարապետն էր Փիլիպպոս Պրունեւելսքոյ անունով մէկը , որ իր ճարտարութեամբը զարմացուց զամէնքը , ու ճարտարապետութեան կողմանէ Սիբէլանձեւոյէն ալ վարչմանց : Կը պատմեն փլորենտացիք թէ Սիբէլանձեւոյն ալ այնչափ զմայլեր է աս գմբէթին մեծութեանն ու գեղեցկութեանը վրայ որ Հռովմայ սուրբ Պետրոսի գմբէթը շինելու համար երթալու ատենը ըսեր է ասոր . “Սընաս բարով սիրելի . կ'երթամ Հռոմ բան մը կը շինեմ որ քեզի նման պիտի ըլլայ , բայց քեզի պիտի չհասնի ” : Ըստ մայր եկեղեցին կ'ըսուի Սուրբ Ըստուածածին ծաղկանց :

Եկեղեցւոյ ճակտին ձախակողմն է գեղեցիկ ու հռչակաւոր քառակուսի զանգակատունը՝ գոթացի ու գերմանացի խառն ճարտարապետութեամբ , բարձրութիւնը 250 ոտնաչափ , բոլոր գոյնզգոյն քարերով զարդարած : Ըսոր ձեւը Նիոթթոն տուաւ ու իր փորութեանքներովը զարդարեց : Կարողոս Ե կայսրը այնչափ հաւնէր էր աս զանգակատան՝ որ առջի տեսնելուն ըսեր է . “Փլորենտացիք պէտք է որ ասիկայ պահարանի՝ մէջ դնեն ու անանկ պահեն ” :

Հոս գրուած պատկերին մէջ մայր եկեղեցիէն զատ՝ կ'երևնայ զանգակատունը , և Սկրտարանը՝ որ վեցանկիւնի եկեղեցի մըն է , և ատենով քաղաքին մայր եկեղեցին է եղեր : Իսկ հրապարակին մէջի թափօրը սք Հաղորդութեան տօնին փառաւոր թափօրն է :

Փլորենտիայի բնակիչները 90,000 կը սեպուին : Եզունին մաքուր Իտա-

լերէն է , բայց հասարակ ժողովրդեան պակասութիւնն է որ գրեթէ ամէն բառի մէջ + ու & տառերը հոյի պէս թանձր կը հնչեն : Եւ աճառականութիւնն ու արհեստները ատենով աւելի ծաղկած էին քան թէ հիմա . բայց հիմայ ալ անուանի են կարծր քարերու վրայ փորուածքները և միւսիոնէ շինած նկարները որ հռչակաւոր կ'ըսուին : Ըստ քաղաքս ծնած են շատ երևելի Իտալացիներ . ինչպէս Տանթէ , Փեթրարքա , Պոքքաչիոյ , Պերնի , Կուրչիարտինի , Սաքքիաւելլի , Գալիլէոս , Սիբէլանձեւոյ , Լմերիկոս Եւսփուլլի և այլն :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ռազմական երգեր :

ՌԱՄԿԱԿԱՆ երգը՝ ազգային ոգւոյն մէկ ձայնն է , որ շատ հեղուրիշ կողմանէ մեռած կամ մարած ատենն ալ՝ դեռ այսպիսի երգոց մէջ կենդանի կը մնայ . անոր համար ազգային երգ ալ կ'ըսուի , և աս անունովս յիշեր ենք մենք ալ օրագրիս Ատարւոյն 21 թուին մէջ : Իսկ որ աս երկու անուանս մէջ տարբերութիւն կայ , աս է որ ազգային երգը կրնայ վսեմ ուժով ու լեզուով ալ գրուիլ . իսկ ռամկականը գրեթէ միշտ պարզ և ռամիկ լեզուով կը գրուի : Ըստպիսի երգերը շատ անգամ աւելի լաւ կ'իմացնեն ազգին հանճարը՝ քան թէ ծանր գրուածքներ . և կը գրտնուին անոնց մէջ անանկ սքանչելի զուրցուածք՝ որ միայն իրենց ռամկական անունին համար հասարակ բան մը կը կարծուին , բայց ճշմարտութիւն՝ գերագոյն գրուածոց կարգը անցնելու են : Ըստ գերազանցութեան մեծ և յայտնի պատճառը աս է , որ ասանկ երգեր կամ զուրցուածքներ սրտէ առաջ եկած են , և սիրտը միշտ վարպետ է . իրեն վարպետութիւնը հոս

1 Ճիոթթոն աշխարհքիս վրայ երեցած կարգէ գուրս մարդիկներէն մէկն է , որ երկրագործ ու հովիւ էր առաջ , ետքը Չիմապոնէ անունով երևելի պատկերահանին աշխերտ եղաւ , ու քիչ ատենի մէջ զանիկայ գերազանցեց :

2 Գրապար , սինոմ :

կ'երեւայ, որ չէ թէ միայն գեղեցիկ
և հզօր իմաստներ կ'ընծայէ, այլ նաև
շատ հեղ ան իմաստներուն յարմար
ընտիր շարադրութիւն մը կուտայ, և
տգէտը անանկ լաւ քերական կ'ընէ՝
որ իմաստունը կ'ապշի :

Լէն ազգի մէջ ալ պակաս չեն այս-
պիսի երգեր . մեր մէջ ալ թերևս կար-
ծածնէս աւելի . որոնցմէ մէկը վերոյի-
շեալ թուոյն մէջ հրատարակեցինք ,
և ուշիմ ընթերցողը թէ որ մտքով ու
սրտով կարգաց , կարծեմ չվախնար
ան երգը՝ որ Վ անայ ծովակին եզերքը
կարապի մը պէս երգեց մտերիմը իր
մտերմին վրայ , մեր Վարեկացւոյն և
Շ նորհալոյն ընտիր տաղերուն կար-
գը ճանչնալ : Ղանեք հոս ուրիշ մըն
ալ՝ որուն նիւթը թէպէտ առջինէն
շատ թեթեւ է , բայց լեզուն աւելի
մաքուր , և բառերուն ընտրութիւնը
սքանչելի , որ կը ցուցնէ թէ գրողը
սակաւագիւտ ընտրողութիւն մը ու-
նի եղեր . և աս ընտրողութիւնս ոչ
միայն բառերուն , այլ և իմաստնե-
րուն մէջ ալ կ'երեւայ : Երստեղծէ
բանաստեղծը կաքաւ մը , որ Հայա-
ստանի ընտիր թռչուններէն մէկն է .
աս կաքաւին բերնէն իր տխուր բաղ-
դը և վիճակը կարծես թէ մարգա-
րէաբար կը նկարագրէ . կի՛թ թէ տես-
նելով որ ուրիշները անտարբեր են
իր խեղճութեանը , իրեն վրայ լացող
մը չկայ , ինքը իր գերեզմանին վրայ
նստած կուլայ , և իր ընկերներն ալ
լաց կը շարժէ :

ՆԸՍՏԵՆԿԻ կայր ու լայր կաքուկն
Ի վերայ քարին , Ա՛յ հաւեր ,
Ու գանկատ կ'անէր ձագերուն ,
Թռչունք , Ա՛յ հաւեր .
Ի բարձր լեռունք ելայ ,
Ի բարձր լեռունք ելայ ,
Ի կանաչ մարգեր նայեցայ . Ա՛յ հաւեր :
Իջի որոգայթ ընկայ ,
Իջի որոգայթ ընկայ ,
Ի վարմին մէջ 'ի ծովակին . Ա՛յ հաւեր .
Եկին զիս 'ի վեր առին , (Կէնէ)
Ձահաբեկ սուրբն ցրցուցին . Ա՛յ հաւեր :
Ձայս իմ կարկընդուն վըզիկս (Կէն)
Յականջէ յականջ զենեցին . Ա՛յ հաւեր :
Ձայս իմ կարմրուկ արիւնս (Կէն)
Ի գետին 'ի վար վաթեցին . Ա՛յ հաւեր :

Ձայս իմ կարմրած կրտուցս (Կէն)
Կըրակին կածըն հասուցին . Ա՛յ հաւեր :
Ձայս իմ մանտրութեայ ոտկունքս
Ի ծընկացս 'ի վար կրտեցին . Ա՛յ հաւեր :
Ձայս իմ գունդգուն փետուրս
Մէկն 'ի սար արին մէկն 'ի ձոր . (և այլն)
Ձայն որ 'ի սարերն ընկեր
Ձայն 'ի ջրեր քամէն ու տարեր .
Ձայն որ 'ի ձորերն ընկեր ,
Ձայն ելեր հեղեղն ու տարեր :
Եւ սուրբ Գրիգորի նրման
Ձիս 'ի խոր վերայն իջուցին .
Եկին զիս 'ի վեր առին ,
Մաճիկս հաւասար ցրցուցին .
Եւ սուրբ Յակովկայ նրման
Մասն մասն կրտրտեցին .
Ձլաւաշն ինձ պատանք դրոխ
Ու կարմիր գինով զիս թաղեցին :
Ես ձայն զերեմիային ամի
Նախահօրն ու մօրն Եւայի :

Գեղեցիկ կերպ մըն է բանաստեղ-
ծին սկսուածքը , Լեւոնաւ Կայր ու լայր .
գեղեցիկ է նաև կաքուկին շարու-
նակած ողբը . ան Բարձր լեռանից և
Կանաչ մարգերը պարզ և ընտիր մակ-
դիրներով վսեմութիւն և փափու-
թիւն մը կուտան զուրցուածքին :
Իողոր երգին մէջ ալ աս փափուկութիւ-
նը և ընտիր բառերը պահուած , մէյ-
մէկ բառով մեծ գեղեցիկութիւն կու-
տան . ինչպէս ան ահաբէէ սուրբ , ան
Կարկընդուն վըզիկն՝ որուն ձայնը կարծես
թէ իր յետին շունչը քեզի ալ կը լսե-
ցնէ , և սպանման բացատրութիւնը
որ յախնջէ յախնջ զենեցին . Թողունք
ան Կարմրուկ արիւնք և Կարմրած կը-
նուց . բայց ան Կանաչ մարգերը
որ 'ի ծընկացս 'ի վար կըրեցին , ան ման-
տրութեայ ոտկունքը՝ Լեւոնաւ Կայր ու
Կատուղիսի փափուկ բառերուն հետ
չփոխուիր : Եւ ատ բնական և գեղե-
ցիկ կերպով կը զուրցէ գունդգուն
փետուրներուն ողորմելի վիճակն ալ ,
և սրտաշարժ բարև մը կուտայ իր ան-
ցած գնացած վայելութեանը : Ի-
տեի նմանութիւնները թէպէտ սր-
բազան բաներէ առած՝ կաքաւէ մը
հետու են , բայց բունազգօսած նմա-
նութիւններ չեն , այլ նաև համեմատ-
այապէս ալ գոց կերպով մը ուտուիլ
կը բացատրէ լաւաշով պատնուկելով և
կարմիր գինով թաղուելով :

Այլ համարձակիմ ըսելու թէ աս երգս անոնցմէ մէկն է, որոնց վրայ չկրնար մէկը բան մը աւելցնել կամ պակսեցնել. և կրնայ գեղեցիկ օրինակ մը ըլլալ նաեւ օտար ազգաց, միայն թէ հայերէնին քաղցրութիւնը կարելի ըլլայ պահուիլ, որ անկարելի է. և կարծեմ աւելի վսեմ հայկական լեզուով ալ գրուած ըլլար նէ՝ նոյն աղուորութիւնը չէր ունենար: Այոր համար նորէն կը յայտնենք փափաքնիս ուսումնասէր և ազգասէր ընթերցողաց, որ այսպիսի ազգային երգերը՝ որ հայաստանի այլևայլ գաւառներու մէջ կերգըցուն՝ ժողովեն. վասն զի անոնցմէ կրնան շատ մարդարիտներ ելլել, և թերեւս ատենով հայոց գրականութեան տաճարին մէջը պատուաւոր տեղ մը ունենալ:

Բ Ա Ր Ո Յ Ա Վ Ա Ն

ԽԵԼԱՅԻ ԽՕՍՔԵՐ ՈՒ ԶՈՒՄԻՃԱԼԻ ԴԻՊՈՒԱԾՆԵՐ

Պարծենկոտին րաւո՝ պարասխան:

ՊԱՂՂԻԱՅԻ բանաստեղծին մէկը միտքը դրած է եղեր թէ ինքը շատ աղէկ ողբերգութիւններ կը շարագրէ: Այլ հարցնեն ասոր թէ կատակերգութիւն ալ ինչո՞ւ չես շարագրեր: — «Քանի որ Սոլեբը կարգացի նէ՝ ես կատակերգութիւն չեմ շիներ», կ'ըսէ: Սէկն ալ կը դառնայ կ'ըսէ իրեն. «Կերենայ թէ Ռասիւնը գեռ չես կարդացած»:

Քսալը ծախ՝ ու ծախքը շաք մարդիկ:

ՈՒԴՈՎԻԿՈՍ ԺԴ օր մը իր իշխաններէն մէկուն հետ պտըտելու ատենը կը դառնայ կ'ըսէ անոր. «Միտքդ կուգայ որ ատենով սըտեղս հովի ջաղացք՝ մը կար», — «Հրամեր ես, տէր արքայ, կ'ըսէ իշխանը. հիմա ջաղացքը չկայ, բայց հովը կեցած է»:

Եւ Գեղիկէի:

Իր գիտնալիքը ուրիշէն գիտնալ:

ՍԱՐԴՈՒՆ մէկը աչքի ցաւ ունեցեր է եղեր երկար ատեն. օր մը մեծերէն մէկը կը հարցնէ ասոր թէ «Աչքդ ինչպէս է», — «Պարոն, կ'ըսէ մէկալը. քեռորդւոյս կարծիքն ան է թէ հիմա աւելի լաւ կը տեսնեմ. և հաւանական է»:

Աճի Բանին Դիւրինը Գիտընող:

ՏԱՃԻԿ տղուն մէկը գաղղիարէն սորվելու ատենը շատ դժուարութիւն քաշելով, կը դառնայ կ'ըսէ վարպետին. «Ի՞նչ զարմանալի մարդիկ էք. էաւ (eau) կը գրէք, օ կը կարդաք. աւ (ջուր) ըսէք նէ՝ աւելի լաւ չըլլար»:

Բաճախանք:

ԻՇԽԱՆԱԻՈՐԻՆ մէկը տեսնելով որ երկար ատեն իր բարեկամին սեղանին վրայ կերակուրները խիստ գէշ են, ու բամբասանքը շատ, օր մը չգիմանար ու կ'ըսէ յանկարծ տանտիրոջը. «Ո՛հ, պարոն. չոր հացով եղբարցս միսը ուտելէն ձանձրացայ»:

Սպասեցնելէն ետքը անհամոռնիւն:

ԵՐԲՈՐ 1783^{ին} հաշտութիւն ըրին Պաղղիացիք Անգղիացւոց հետ, Սոր փա անունով Պաղղիացւոց սպարապետը խնդրեց ձեմարանէն որ իմաստուն խօսք մը տան՝ ան հաշտութեւ համար կոխուած պղնձէ պատկերին վրայ փորագրելու: Ա եց ամիս անցնելէն ետքը ձեմարանը իր անդամներուն մէկուն ձեռքովը կը խրկէ Սորփային աս արձանագիրը՝ Երաշաղու-Բիւն ընդ Անգղիացիս: — Եւ ընդ հոգեոյր քամ կ'ըսէ Սորփա, ու կառնէ արձանագիրը մէկգի կը գնէ: